

**ОБРАЗОВАНИЕ И
ФИЛОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА
XXI ВЕКА
ГЛАЗАМИ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**Сборник
международной
научно-практической
конференции
АСТАНА - УФА – 2023**

**ОБРАЗОВАНИЕ И
ФИЛОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА
XXI ВЕКА
ГЛАЗАМИ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**Сборник
международной
научно-практической
конференции
для студентов, магистрантов,
докторантов и молодых ученых**

**АСТАНА -УФА
2023**

УДК 37.0+80/81
ББК 74.00+81.2
О-23

Рецензенты:

- Буркова Т.А.* – доктор филологических наук, профессор Башкирского государственного педагогического университета им. М. Акмуллы, Башкортостан, РФ
- Булатбаева Г.Н.* – доктор педагогических наук, Национальная Академия им. Ы. Алтынсарина, г.Астана
- Загатова С.Б.* – кандидат филологических наук, профессор Евразийского гуманитарного института, г.Астана

Научный редактор:

Бижкенова А.Е., доктор филологических наук, профессор Евразийского национального университета им. Гумилева

Редакционная коллегия:

Кенжигожина К.С., PhD, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева
Смагулова М.Г., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева

- О-23** Образование и филологическая наука XXI века глазами молодых ученых: Сборник трудов международной научно-практической конференции. - Астана: ИП «Булатов А.Ж.», 2023. - 193 с.

ISBN 978-601-326-711-1

В сборнике представлены тексты докладов участников одноименной международной научно-практической конференции, проведенной кафедрой иностранной филологии ЕНУ им. Гумилева совместно с кафедрой германского языкознания и зарубежной литературы БГПУ им. Акмуллы.

Тексты не подлежали правке и размещены в авторской редакции и стилистике.

УДК 37.0+80/81
ББК 74.00+81.2

ISBN 978-601-326-711-1

© Коллектив авторов, 2023

гизмов с компонентом *blau* характеризуют внешность, качества, действия и поступки человека.

Список использованной литературы

1. Хайруллина Р. Х., Созинова Э. М. Антропоцентризм языка и его отражение во фразеологии // Вестник Башкирск. ун-та. 2011. №3-1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/antropotsentrizm-yazyka-i-ego-otrazhenie-vo-frazeologii> (дата обращения: 08.03.2023).
2. Ильющенко Н.С. Семантические корреляции в системе английских и русских антропоморфных фразеологизмов: Автореф....дис.канд. фил. наук: 10.02.20. – Военный университет, Москва, 2011 – 27 с.
3. Соколова К.А. Структурно-семантические особенности фразеологизмов с цветовым компонентом в западно-романских языках: дис.... канд. фил. наук: 10.02.05. – Санкт-Петербург. гос. университет, Санкт-Петербург, 2016 – 247 с.
4. Зольникова Ю.В. Цветообозначения во фразеологической картине мира немецкого и русского языков // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение. Вып.35. – № 30 (168), 2009. – С. 88-93.
5. Бинович Л.Э., Гришин Н.Н. Немецко-русский фразеологический словарь./ под ред. д-ра Малиге-Клаппенбах и К. Агрикола – М.: Аквариум, 1995. – 768 с.
6. Мальцева Д.Г. Немецко-русский словарь современных фразеологизмов: около 1400 фразеологических единиц / Д. Г. Мальцева. – 2-е изд., стер. - Москва: Русский язык Медиа, 2005. – 505 с.
7. Загладько Л.А. Символическое значение цвета в фразеологических единицах немецкого языка: Вестник МГОУ. Серия «Лингвистика». – № 3.– 2009. – М.: Изд-во МГОУ. – С. 194-197
8. Дойникова М.И. Фразеологические единицы с компонентом цветообозначения *blau* (синий) в немецком языке // Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2019. №10. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/frazeologicheskie-edinitsy-s-komponentom-tsvetooboznacheniya-blau-siniy-v-nemetskom-yazyke> (дата обращения: 08.03.2023).
9. Антонец В. Простые вопросы. Книга, похожая на энциклопедию /В. Антонец – «Манн, Иванов и Фербер (МИФ)», 2016 – 304 с.
10. Мартыненко Д. Как появилось выражение «голубая кровь»? – Культура. РФ: официальный сайт. – Минкультуры России, 2013 – 2023 – URL: <https://www.culture.ru/s/vopros/golubyh-krovey/> (дата обращения: 08.03.2023).

МЕДИА ДИСКУРСТАҒЫ ФРАЗЕОЛОГИЯЛЫҚ БІРЛІКТЕРДІҢ ГРАММАТИКАЛЫҚ ФУНКЦИОНАЛДЫҒЫ

Әбілқасым Ф.М.,

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ 4-курс студенті

Ғылыми жетекшісі: Бижекенова А.Е.

Аннотация. Қазіргі таңда экспрессивтілікті жоғарылатып қана қоймай, коммуникативті жүкетемені көтеретіндігіне байланысты фразеологизмдер бұқаралық ақпарат құралдарының ағылшын тіліндегі дискурсында ерекше орын алады. Бұл мақалада жалпы фразеологиялық бірліктердің грамматикалық функционалдық ерекшеліктері мен

аспектілерін талдау және ағылшын медиа дискурсындағы фразеологиялық бірліктердің дискурсивті өзгеріске ұшырауы қарастырылған.

Кілт сөздер: фразеологиялық бірліктер, синтаксис, грамматикалық функционалдылық, медиамәтін.

Фразеологизмдер тілдің жалпы жүйесіне кіретін микрожүйе ретінде әлемнің және қоғамның ұлттық мәдениетінің көзқарасын көрсетеді. Ол ұрпақтан-ұрпаққа берілетін ұжымдық тәжірибені жинақтап, тек тілдің ғана емес, оның сөйлеушілерінің тарихы мен мәдениетін зерттеуге мүмкіндік береді, және субъектінің мәдени-ұлттық рефлексиясын бағалауға негіз береді. Фразеологиялық бірліктердің экспрессивтілігі, метафоралығы, жарқын бейнесі мен эмоционалдылығының арқасында олардың көркемдік-стилистикалық маңыздылығын асыра бағалау мүмкін емес. Фразеологизмдер әңгіменің сюжетін, аңыздарды, астарлы әңгіменің мәнін, тарихи оқиғаны қысқаша жеткізу фразеологиялық маңызы бар сыйымдылықтың арқасында мүмкін болатын компрессивті ақпараттың қуатты құралы болып табылады. Фразеологиялық бірліктер тілден тыс шындық рефлексиясының белгілі бір түрі бола отырып, мәтінді нақты, сезімтал және көрнекі түрде жеткізеді.

Жалпы алғанда, фразеологиялық бірліктер жалпы грамматикалық процестерге бағынбайтын, бірақ сөйлемде бір бөлінбейтін бірлік ретінде қолданылатын сөз тіркестері. Фразеологиялық бірліктердің мысалдары *to sink through the floor, to talk turkey, willy-nilly, when somebody's ship comes home* сияқты тіркестер.

Фразеологиялық бірліктер ұғымын және олардың дискурстағы рөлін С.Хоффман, А. Кунин, М. Бранд, Л. Беркова, В. Виноградов сынды әртүрлі лингвистер зерттеген. Әр түрлі мәтіндер мен дискурстардағы фразеологиялық бірліктердің рөліне де, интернетке де жаңа коммуникативті және лингвистикалық құбылысқа арналған көптеген жұмыстарға қарамастан, медиа-дискурстағы ағылшын фразеологизмдерінің грамматикалық функционалдығы проблемасы әлі толық зерттелмеген және осы уақытқа дейін тек семантикалық функционалдығына арналған жұмыстармен шектелген. Бұл мақалада медиа дискурста қолданысқа ие фразеологиялық бірліктердің грамматикалық функционалдылығы қарастырылады. Ең алдымен, жалпы фразеологиялық бірліктердің синтаксистағы грамматикалық функционалдығын қарастыратын болсақ, грамматикалық функционалдығына байланысты фразеологизмдер келесі топтарға классификацияланады:

1. Зат есім ретінде жұмыс істейтін өрнектерді орнатыңыз:

N + N: *a sea change* (жаһандық өзгерістер);, *an eagle eye* (бүркіт көзі); *maiden name* (тұрмысқа шыққанға дейін әйелдің тегі); *Brains trusts* (сарапшылар комитеті)

N's+N: *busman 's holiday* (әдеттегі жұмыста өткізілген мерекелік немесе бос күн), *a dog 's life* (аянышты өмір), *lion' s share* (үлкен бөлігі);

N+prp+N: *a ray of hope* (үміт сәулесі), *the writing on the wall* (құтылмайтын жағдай), *a battle of wits* (білімділер шайқасы)

A + N: a heavy heart (жүректегі тас), a false dawn (жалған үміт)

N+and+N: lord and master (күйеу); rank and file (ұйымның негізгі жұмыс мүшелері); ways and means (қиындықтарды жеңу әдістері)

2. Етістік қызметін атқаратын фразеологизмдер:

V+N: take advantage (пайдалану);

V+and +V: pick and choose (өз еркіңмен таңдау);

V + prep + adj + N: be of good cheer (еңсенді түсірмеу); work at high pressure (ауыр жұмыс);

3. Сын есімді фразеологизмдер:

A+and + A: high and mighty; free and easy; rough and tumble; wild and woolly

(as) + as + N: as old as the hills; as mad as a hatter; gentle as a lamb; light as a butterfly; (as) soft as a butter

Сын есімді фразеологизмдер көбінесе атрибутивті емес, предикатив ретінде қолданылады.

4. Үстеу ретінде жұмыс істейтін бірліктер:

Көптеген әртүрлі бірлік түрлерін қамтитын үлкен топ, олардың кейбіреулері жоғары жиілік индексі бар, стилі бейтарап және экспрессивтілігі жоқ, басқалары экспрессивті.

N+N: tooth and nail (бар күшімен);

prp+N: by heart (жатқа);

adv+prp+N: once in a blue moon (сирек);

prp+N+or+N: by hook or by crook (кез келген жолмен);

5. Шылау ретінде жұмыс істейтін өрнектер жиынтығы:

Олар көбінесе императивті сөйлемдер ретінде құрылымдалған:

Bless (one's) soul!(таң қалған кезде қолданылады) Hang it (all)! (ашуланған кезде қолданылады)

6. Дискурсқа дайын түрде енгізілген, бірақ жоғарыда аталған барлық түрлерден ерекшеленетін комбинациялардың тағы бір түрі бар, ол толық мәлімдеме ретінде қолданылатын және синтаксистік түрде сөйлем ретінде жасалған формулалар, мысалы: Take it easy (көңіліңе алма);

Көркем эффект жасау үшін медиа мәтіндердің авторлары фразеологиялық бірліктерді өзгертуге жүгінеді. Стилистикалық мақсаттар үшін фразеологиялық бірліктерді өзгермеген немесе мағынасы мен құрылымы әртүрлі немесе жаңа экспрессивті және стилистикалық қасиеттері арқылы түрлендірілген түрде қолданыла алады. Көбінесе трансформация "лингвистикалық әдебиетте тіркелген жалпы қабылданған нормадан кез-келген ауытқуды, сондай-ақ экспрессивті және стилистикалық мақсаттардағы импровизацияланған өзгерісті" білдіреді [Гусейнова 1997:1].

Фразеологиялық бірліктердің модификациясы фразеологизмнің көптеген зерттеушілерінің еңбектерінде қарастырылады: Н.М. Шанский, Т.С. Гусейнова, В.В. Горлова және т.б. Осы лингвистердің классификациясын

қорытындылай келе, грамматикалық функционалдығымен тығыз байланыста болып табылатын синтаксистік модификацияны қарастырамыз.

Идиомалардың синтаксистік модификациясы фразеологиялық бірліктің синтаксистік құрылымының ұзаруына, қысқаруына немесе өзгеруіне әкеледі. Оларға мыналар жатады: қысқарту (эллипсис); компоненттерді қосу; сөйлемнің коммуникативті түрін өзгерту; бөліктерге бөлу; аллюзия.

Мысалы, The Guardian газетінен мына мысалды қарастырсақ: So the voters are ready for reform. What they await is a government that can break through the familiar contradiction, found in every survey on the subject, which reveals most respondents wanting better services and lower taxes at the same time, the Gordian knot that Gordon Brown now seeks help in cutting (The Guardian, 29.11.2001). Бұл жерде қолданылған фразеологизм «to cut the Gordian knot» (өте күрделі немесе қорқынышты мәселені шешу) бөліктерге бөлініп берілген сөйлемде, сәйкесінше оның бастапқы грамматикалық функционалдығы да өзгеріске ұшырады. Осы сөйлемде «to cut the Gordian knot» грамматикалық рөлі – apposition, себебі бұл сөйлемдегі предикатты айқындап тұр.

Қорытындылай келе, жалпы фразеологиялық бірліктің грамматикалық функциясы оның нақты құрылымына және сөйлемде қолданылуына байланысты. Газеттер көбінесе тартымды және әсерлі жазу стилін жасау үшін фразеологиялық бірліктерді өзгеріске ұшыратып пайдаланады, сәйкесінші фразеологиялық бірліктердің синтаксистегі атқаратын қызметі де өзгеріске ұшырайды.

Пайдаланылған әдебиет тізімі

1. Гусейнова Т.С. Гусейнова Т.С. Трансформация фразеологических единиц как способ реализации газетной экспрессии: на материале центральных газет 1990-1996 гг.
2. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография. Избранные труды, 1977.
3. Горлов В.В. Фразеологизмы как средство выразительности на страницах газет, 1985 г.
4. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка, 1996.
5. Allerton D. Phraseological Units: Basic Concepts and Their Application/D.Allerton. - Schwabe Verlag Basel, 2004.
6. Алефиренко Н.Ф. Фразеология в свете современных лингвистических парадигм/ Н.Ф. Алифиренко. – 2-е изд., стер. – М.: ЭЛПИС, 2008.
7. Fairclough N. Analysing Discourse / N. Fairclough. – London: Routledge, 2003.
8. The Guardian, <https://www.theguardian.com/international>

ЖАСТАР ТІЛІНДЕГІ ВЕРБАЛДЫ ЖӘНЕ БЕЙВЕРБАЛДЫ БЕЛГІЛЕРДІҢ СИПАТТАМАСЫ ЖӘНЕ ЖІКТЕЛУІ

*Инсебаева А.К.,
4 курс студенті,
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ*

Түйіндеме: Мақалада жастар қарым-қатынасындағы әртүрлі вербалды және бейвербалды белгілердің қолданылуы мен жіктелуі қарастырылады. Заманауи цифрлық